

Pozita e komunitetit serb në profesionet e lira juridike në Kosovë

*Analizë mbi përfaqësimin dhe
qasjen e këtij komuniteti në fushat
e noterisë, avokatisë dhe
përmbarrimit në Kosovë.*

Autori:

OJQ ACDC

Emri i dokumentit:

Pozita e komunitetit serb në profesionet e lira juridike në Kosovë ¹ – Një analizë mbi përfaqësimin dhe qasjen e komunitetit serb në fushën e noterëve, avokatëve dhe përmbaaruesve në Kosovë.

Autori: OJQ ACDC

Falënderim:

Ky dokument i politikave është zhvilluar në kuadër të aktivitetit programor të UNMIK-ut 2024–2025 “Mbështetja e qasjes në drejtësi në Kosovën Veriore,” i zbatuar nga OJQ Qendra për Avokim dhe Kulturë Demokratike (ACDC).

Ai mbështet arritjen e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ).

Mohim përgjegjësie:

Qëndrimet dhe opinionet e shprehura në këtë dokument të politikave nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht qëndrimet e Kombeve të Bashkuara, përfshirë UNMIK-un, apo partnerit zbatues të UNMIK-ut, ACDC.

¹ Të gjitha referencat ndaj Kosovës duhet të kuptohen në kontekstin e Rezolutës 1244 (1999) të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara.

Përmendja e disa entiteteve/institucioneve apo instrumenteve në këtë dokument nuk nënkupton domosdoshmërisht mbështetjen e tyre nga UNMIK dhe/ose Kombet e Bashkuara. Këto përmendje përfshihen vetëm për arsye konteksti.

PËRMBAJTJA

HYRJE	7
1 : Sistemi i noterisë publike në Kosovë	9
Sistemi noterial në Kosovë	9
Korniza ligjore.....	9
Procesi i emërimit të noterëve në Kosovë.....	10
Pyetësor mbi qasjen dhe perceptimin e shërbimeve ligjore midis serbëve në Kosovë	14
Konsideratat përfundimtare dhe gjendja aktuale	16
Rekomandime	18
2: Përfaqësimi i serbëve në profesionin e avokatisë në Kosovë	20
Korniza ligjore.....	20
Përfaqësimi i avokatëve nga komuniteti serb	21
Rekomandime	23
3: Agjentët Privatë të Përmbarimit në Kosovë: Korniza Ligjore, Shpërndarja Territoriale dhe Sfidat e Përfaqësimit Etnik	24
Hyrje	24
Korniza ligjore dhe institucionale	24
Shpërndarja e përmbaruesëve privat sipas rajonit.....	25
Struktura etnike dhe sfidat në komunitetet serbe	25
Efikasiteti financiar dhe kritika	26
Vlerësime përfundimtare	26
Përfundimi i përgjithshëm i analizës.....	28

HYRJE

Analiza trajton pozicionin e komunitetit serb në profesionet e lira ligjore në Kosovë — noterë, avokatë dhe përmbarues privat — duke treguar përfaqësimin e pamjaftueshëm, barrierat administrative dhe institucionale, si dhe ndikimin e këtyre faktorëve në besimin e institucioneve.

Analiza bazohet në një qasje të kombinuar kërkimore që përfshin një shqyrtim të korrnizës përkatëse ligjore dhe institucionale, një analizë e të dhënave të disponueshme nga institucionet zyrtare (Ministria e Drejtësisë, Shoqata e Avokatëve të Kosovës, Dhoma e Përmbaruesve), si dhe rezultatet e një pyetësori të zhvilluar midis anëtarëve të komunitetit serb në Kosovë. Theks i veçantë i vihet identifikimit të pengesave për qasjen dhe pjesëmarrjen në profesionet e lira ligjore, duke përfshirë barrierat administrative, procesin e njohjes së diplomave, si dhe problemin e përdorimit të gjuhëve zyrtare.

Gjetjet kryesore:

- Nga 137 noterët aktiv në Kosovë, vetëm njëri i përket komunitetit serb dhe asnjë nuk u emërua në konkurset e fundit, megjithëse kishte kandidatë të kualifikuar.
- Në të gjitha komunat me shumicë serbe, funksionin e noterit e kryejnë persona nga komuniteti shqiptar, të cilët më shpesh ofrojnë shërbime ekskluzivisht në gjuhën shqipe.
- Nga 1,456 avokatë të licencuar, vetëm 34 (2.33 %) janë nga komuniteti serb, gjë që është në disproporcion me numrin e serbëve në Kosovë.
- Nuk ka zyrtar të zbatimi të ligjit nga komuniteti serb në Kosovë; asnjë nuk është i vendosur në katër komunat veriore me shumicë serbe.
- Proceset e njohjes së diplomave, statusi i gjuhës serbe dhe përjashtimi institucional e ndërlikojnë më tej qasjen në këto profesione.

1 : SISTEMI I NOTERISË PUBLIKE NË KOSOVË

SISTEMI NOTERIAL NË KOSOVË

Sistemi noterial në Kosovë u krijua me Ligjin e parë për Noterët (03/L-010), të miratuar nga Kuvendi i Kosovës në vitin 2008. Arsyet për krijimin e sistemit noterial ishin të shumta, por ndoshta më të rëndësishmet ishin gjykatat e mbingarkuara në Kosovë dhe, sipas shumë mendimeve, ofrimi i joefikas dhe i pamjaftueshëm i shërbimeve që ofrohen aktualisht nga noterët.² Zhvillimi i sistemit noterial në Kosovë u mbështet veçanërisht nga qeveria zvicerane. Konkretisht, Instituti Zviceran për Studime të Avancuara Noteriale (IHN) ofroi trajnime për të gjithë noterët, organizoi provimin noterial dhe dha një kontribut kyç në infrastrukturën ligjore të noterëve.³

KORNIZA LIGJORE

Ligji aktual për Noterët, më saktësisht Ligji për Noterët Publik, u miratua më 23 nëntor 2018. Ky ligj, ndër të tjera, përcakton natyrën e shërbimeve noteriale, kushtet për përzgjedhje dhe procesin e përzgjedhjes së noterëve.

Prandaj, në nenin 2.1. Ligji përcakton se noteri publik është një shërbim publik që kryhet nga noterët publik të emëruar nga Ministri i Drejtësisë, të cilët janë të pavarur dhe të paanshëm në kryerjen e detyrave të tyre.⁴ Pjesa e parë e kësaj dispozite është me rëndësi të veçantë sepse përcakton se noterët ofrojnë shërbime publike, gjë që është pasojë e faktit se ata ofrojnë shërbime që u janë besuar nga gjykatat, të cilat, deri në themelimin e noterëve, u'a ofronin këto shërbime banorëve.

² Dhoma e Noterëve të Kosovës, shih <https://www.noteria-ks.org/per-ne/historiku/> Fatkeqësisht, shumica e informacionit në faqen e internetit të Dhomës së Noterëve të Kosovës është në dispozicion vetëm në gjuhën shqipe, megjithëse Kushtetuta e Kosovës përcakton se gjuhët zyrtare në Kosovë janë shqipja dhe serbishtja, në përdorim të barabartë (neni 5.1.).

³Ibid.

⁴Ligji për Noterët Publikë (06/L-010), i disponueshëm në <https://md.rks-gov.net/wp-content/uploads/2024/07/50A20013-2C40-4F92-8C4C-B0D4E9FDDE3E.pdf>

Lidhur me çështjen e gjuhës, Kushtetuta e Kosovës përcakton se gjuhët zyrtare në Kosovë janë gjuha shqipe dhe serbe dhe se ato janë në përdorim të barabartë.⁵ Gjithashtu, Ligji për Përdorimin e Gjuhëve (02/L-37) në Kosovë përcakton se: “Gjuha shqipe dhe serbe dhe alfabetet e tyre janë gjuhë zyrtare në Kosovë dhe kanë status të barabartë në institucionet e Kosovës.” Përveç kësaj, ligji përcakton se “Të gjithë personat kanë të drejta të barabarta në lidhje me përdorimin e gjuhëve zyrtare në institucionet e Kosovës”.⁶ Më shumë rreth kësaj teme do të diskutohet në seksionin mbi analizën e punës së noterëve në Kosovë më poshtë në analizë.

PROCESI I EMËRIMIT TË NOTERËVE NË KOSOVË

Procesi i emërimit të noterëve në Kosovë filloi pas miratimit të Ligjit për Noterët. Megjithatë, gjatë kësaj periudhe, procesi u shënua nga shumë probleme, akuza për paligjshmëri dhe mashtrime, si në lidhje me administrimin e provimit të noterit ashtu edhe në procesin e emërimit.⁷

Konkursi i radhës për emërimin e noterëve u shpall më 22 korrik 2019, për një total prej 79 noterësh në 35 komuna në Kosovë. Megjithatë, që nga fillimi, konkursi u shoqërua me kritika si nga partitë opozitare ashtu edhe nga përfaqësuesit e shoqërisë civile dhe disa përfaqësues/zyrtarë ndërkombëtarë në Kosovë. Konkretisht, shumica e këtyre kritikave lidheshin me mungesën e transparencës së procesit, mosrespektimin e kriterëve dhe standardeve ligjore, ndërsa kishte edhe akuza se kandidatët që kishin

Noterët e parë në Kosovë u emëruan në vitin 2011, në një proces të mbështetur nga Ambasada Zvicerane, USAID dhe partnerë të tjerë në Kosovë. Dhjetë noterët e parë u emëruan atëherë dhe filluan punën në janar 2012

⁵Kushtetuta e Kosovës, Neni 5.1., në dispozicion në <https://md.rks-gov.net/wp-content/uploads/2024/07/8CDBD6D0-A239-49D1-8D71-3D787E327F63.pdf>

⁶Ligji për Përdorimin e Gjuhëve, Neni 2, i disponueshëm në: https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/05/ZAKON_BR_02_L-37_O_UPOTREBI_JEZIKA1346.pdf

⁷<https://www.slobodnaevropa.org/amp/poni%C5%A1ten-ispit-za-notare-na-kosovu/30445373.html>

lidhje familjare dhe partiake me përfaqësues të ministrisë dhe institucioneve ose komisioneve përkatëse ishin të favorizuar.⁸ Gjithashtu, shoqëria civile shprehu pikëpamjen se ministri i atëhershëm ishte në një mandat teknik dhe nuk ishte i autorizuar të vazhdonte (OJQ ACDC) me procesin e emërimit të noterëve.⁹ Së fundmi, ky konkurs u anulua me një vendim të Ministres së Drejtësisë, Albulena Haxhiu, më 21 shkurt 2020. Në lidhje me anulimin e këtij konkursi, autorët hasën në informacion se të paktën një noter i emëruar kishte iniciuar një mosmarrëveshje administrative, dhe më pas një Kërkesë për Rishikimin Kushtetues të Vendimit të Ministrisë së Drejtësisë para Gjykatës Kushtetuese të Kosovës. Kjo kërkesë u refuzua si e parakohshme, sepse aplikanti nuk e plotësonte kushtin që të gjitha mjetet juridike të ishin shteruar më parë, duke pasur parasysh që çështja është ende në pritje të shqyrtimit në Gjykatën Administrative.¹⁰

Më pas, në mars të vitit 2024 u shpall një konkurs i ri për noterë, për një total prej 101 pozicionesh në komunat e Kosovës. Duke ndjekur procedurën, Ministria e Drejtësisë e Kosovës, Albulena Haxhiu, mori vendim për emërimin e një totali prej 100 noterësh, ku asnjë nga noterët e emëruar nuk ishte nga komuniteti serb, megjithëse pesë (5) prej tyre aplikuan.¹¹ Ky vendim i Ministres së Drejtësisë u shoqërua me protesta dhe kritika të shumta, si nga komuniteti ligjor dhe përfaqësuesit politikë, ashtu edhe nga përfaqësuesit e shoqërisë civile serbe në Kosovë. Gjithashtu, me këtë rast, foli edhe Zëvendës Avokati i Popullit, z. Sërrexhan Sentiq, duke deklaruar: *"Është plotësisht e papranueshme që në mesin e 100 noterëve të emëruar nuk ka asnjë serb. Kishte shumë kandidatë të kualifikuar që kaluan provimin e noterisë dhe morën pjesë në konkursin për emërim në komunat me*

⁸ Kosova Online, <https://www.kosovo-online.com/vesti/drustvo/hadziu-postupak-imenovanja-javnih-beleznika-vratiti-na-pocetak-18-2-2020>

⁹ Më vonë në këtë analizë do të shohim se një situatë e ngjashme ndodhi me emërimin e fundit të noterëve në Kosovë, nga Ministri i Drejtësisë në një mandat teknik.

¹⁰ Çështja Nr. KII01/20, shih https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2021/04/ki_101_20_av_srb.pdf

¹¹ Portalin KoSsev, shihni <https://kossev.info/bez-srba-medju-100-novih-notara-na-kosovu-civilni-sektor-i-zamenik-ombudsmana-protestuju-i-traze-revidiranje-odluke-kosovo-online-najnovije-vesti/>

shumicë serbe". Ai theksoi gjithashtu se një akt i tillë thellon mosbesimin e serbëve në institucionet e Kosovës.¹²

Në lidhje me këtë vendim, një grup OJQ-ve serbe lëshoi një deklaratë publike¹³ duke kundërshtuar faktin se nuk u emërua asnjë kandidat nga komuniteti serb, megjithëse kishte kandidatë me përvojë të gjerë ligjore. Ata gjithashtu theksuan se ishte veçanërisht shqetësuese që funksionet e noterëve në të gjitha komunat me shumicë serbe do të kryheshin nga shqiptarët të cilët, siç ka treguar praktika, ofrojnë shërbime ekskluzivisht në gjuhën shqipe. Organizatat paralajmëruan se ky vendim u dërgon një mesazh serbëve se ata nuk janë të mirëpritur në institucionet e Kosovës.

Kundërshtimet e lartpërmendura nga shoqëria civile, avokatët dhe Zëvendës Avokati i Popullit në Kosovë nuk çuan në një ndryshim në vendimin e Ministres së Drejtësisë, por më 30 korrik, gjithsej tetëdhjetë (80) noterë në Kosovë bënë betimin para Ministrit të Drejtësisë të Kosovës.¹⁴

Megjithatë, meqenëse jo të gjithë noterët që u emëruan e dhanë betimin dhe morën detyrën, një konkurs i ri për emërimin e noterëve u shpall më 19 dhjetor 2024, i cili ishte i hapur deri më 3 janar 2025. Megjithatë, ky konkurs u anulua dhe një i ri u shpall më 14 shkurt, i cili ishte i hapur deri më 21 shkurt 2025. Dy kandidatë nga komuniteti serb në Kosovë morën pjesë në të dy konkurset e lartpërmendura, por asnjëri prej tyre nuk u emërua. Konkretisht, emërimi i një kandidati (i cili përndryshe është bashkëpunëtor ekspert në Gjykatën Themelore në Ferizaj, dega në Shtërpcë) u refuzua nga Ministria për shkak të një raporti negativ nga Agjencia e Inteligjencës së

¹²Portalin KoSSev, shihni <https://kossev.info/bez-srba-medju-100-novich-notara-na-kosovu-civilni-sektor-i-zamenik-ombudsmana-protestuju-i-traze-revidiranje-odluke-kosovo-online-najnovije-vesti/>

¹³Teksti i njoftimit është i disponueshëm në faqen e internetit të OJQ ACDC, shih <https://acdc-kosovo.org/sr-latn/vesti/saopstene-civilnog-drustva-u-vezi-sa-imenovanem-notara-na-kosovu>

¹⁴Shihni në https://www.facebook.com/MinistriaeDrejtises/posts/906566321513956?ref=embed_post

Kosovës (AKI), ndërsa në rastin e kandidatit të dytë, Ministria nuk mori asnjë vendim, gjë që është në kundërshtim me Ligjin për Noterinë Publike.¹⁵

Lidhur me vendimin e Ministres, autorët theksojnë se Ligji për Noterët nuk parashikon pëlqimin e Agjencisë së Inteligjencës në procesin e emërimit të noterëve, por përkundrazi parashikon detyrimin për të paraqitur një certifikatë nga kandidati se nuk është dënuar për krim dhe se nuk ka hetime që po zhvillohen kundër tij. Sa i përket kandidatit të dytë, përfundimi është se Ministria nuk mori asnjë vendim sepse emërimi i kandidatit ishte i vështirë për t'u refuzuar duke pasur parasysh përvojën e tij të gjerë ligjore, e cila, ndër të tjera, përfshin 12 vjet përvojë si këshilltar ligjor në Gjykatën Kushtetuese të Kosovës dhe mbi 5 vjet në profesionin ligjor në Kosovë.

Ky konkurs i fundit për emërimin e noterëve u shoqërua gjithashtu me tërheqje dhe ankesa nga disa noterë të emëruar nga komuniteti shqiptar. Për shembull, noterja e emëruar për komunën e Leposaviqit, e cila vjen nga komuna e Istogut, paraqiti një kundërshtim ndaj vendimit të Ministres për emërimin me të cilin ajo u caktua në komunën e Leposaviqit, megjithëse kishte shprehur preferencë për t'u emëruar në Istog dhe kishte numrin më të lartë të pikëve nga të gjithë kandidatët, gjithsej 95. Pavarësisht rezultatit më të lartë, Ministria e emëroi një kandidat tjetër në komunën e Istogut, gjë që parapriu nga shfuqizimi i udhëzimit administrativ të Ministrisë që parashikonte që në rast të kandidatëve të shumtë për pozicionin/pozicionet e noterit në një komunë të caktuar, do të emërohej kandidati/kandidatët me rezultatin më të lartë.¹⁶

Më në fund, pas disa konkurseve, anulimeve dhe shpalljes e zbatimit të atyre të rinj, procesi i emërimit të noterëve u përfundua me vendimin e Ministres për emërimin e noterëve të lëshuar në prill 2025. Konkretisht, më 14 maj, dhjetë (10) noterë të sapoemëruar bënë betimin para Ministrit të Drejtësisë, duke përfunduar kështu

¹⁵ Neni 10.8 i Ligjit për Noterinë Publike parasheh obligimin që kandidati për noter të njoftohet për arsyet e mosemërimit, si dhe për kandidatin që është emëruar.

¹⁶ https://nacionale.com/video/se-di-cili-ka-gene-qellimi-i-saj-noterja-rrefen-hakmarrjen-e-pashpjegushme-te-albulena-haxhiut?fbclid=IwY2xjawJ1lGtleHRuA2FlbQlXMQABHpBrCWWI9NB9J8VcWXNNCawjM1oWXwULYSAI-iaobs1AKMfYdSIXfKq-NMcl_aem_jBZeXiQGD3DVCiqocZNjAQ

procesin e emërimit të noterëve.¹⁷ Një pasqyrë e përgjithshme e situatës do të ipet në seksionin tjetër.

PYETËSOR MBI QASJEN DHE PERCEPTIMIN E SHËRBIMEVE LIGJORE MIDIS SERBËVE NË KOSOVË

Në kuadër të hulumtimit, u zhvillua një pyetësor me anëtarët e komunitetit serb në Kosovë, me qëllim shqyrtimin e qasjes dhe perceptimit të shërbimeve ligjore, kryesisht në fushën e shërbimeve noteriale. Pyetjet lidheshin me ndërgjegjësimin e banorëve për ekzistencën e zyrave noteriale, përvojën e tyre në përdorimin e këtyre shërbimeve, si dhe rëndësinë e gjuhës dhe etnisë së noterëve.

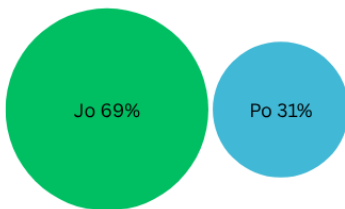
Rezultatet treguan ndërgjegjësim të kufizuar për disponueshmërinë e shërbimeve noteriale, nivele të ulëta të përdorimit të tyre dhe një perceptim mbizotërues se është thelbësore që noterët të flasin gjuhën e komunitetit shumicë dhe të vijnë prej tij. Këto gjetje konfirmojnë më tej mungesën e qasjes gjuhësore dhe nën-përfaqësimin e komuniteteve jo-shumicë brenda sistemit ligjor.

¹⁷ <https://md.rks-gov.net/sr/lajmet/deset-novih-javnih-beleznika-polozilo-je-zakletvu-cime-je-zaokruzeno-potpuno-prosirenje-javno-beleznicke-sluzbe-u-republici-kosovu/>

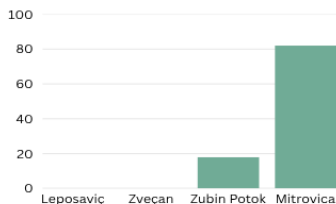
A keni informacion në lidhje me ekzistencën e një zyre noteriale në komunën tuaj?

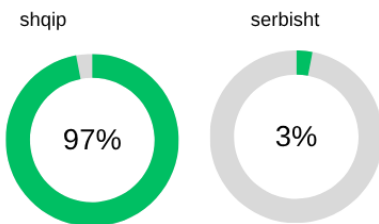
A keni përdorur shërbimet e një noteri gjatë vitit të fundit?

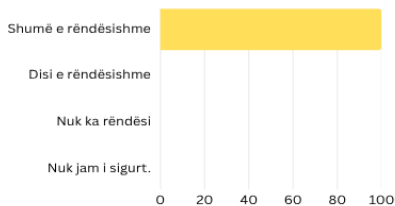
Nëse përgjigjja është PO, ju lutemi specifikoni komunën në të cilën ndodhet zyra e noterit?

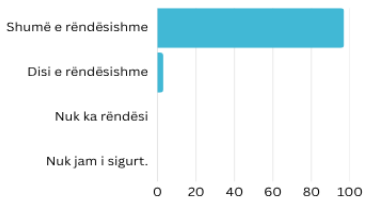
Nëse PO, a ju është ofruar shërbimi në shqip apo në serbisht?

Sipas mendimit tuaj, sa e rëndësishme është që një noter të flasë gjuhën e popullsisë shumicë në komunë?

Sa e rëndësishme është që noterët të vijnë nga komuniteti shumicë në një komunë të caktuar?

Jepni arsytet:

Njohuri të gjuhës zyrtare të komunitetit shumicë

Besim

Përfaqësimi i serbëve dhe komuniteteve të tjera jo-shumicë në institucione dhe profesione të lira ligjore

KONSIDERATAT PËRFUNDIMTARE DHE GJENDJA AKTUALE

- Pas përfundimit të procesit të emërimit të noterëve në maj 2025, një përmbledhje e situatës e ofruar nga Ministria e Drejtësisë tregon se aktualisht në Kosovë ka 137 noterë, të shpërndarë në 38 komuna.¹⁸
- Nga numri i përgjithshëm i noterëve (137), vetëm një noter vjen nga komuniteti serb, i cili u përzgjedh në konkursin e parë dhe i cili punon në komunën e Novobërdës.
- In all Serb-majority municipalities, except for Novo Brdo, notaries appointed have come from the Albanian community. From the call announced in March 2024 to the most recent one in February 2025, notaries were appointed in Štrpce, Gračanica, Parteš, Ranilug, Klokot, North Mitrovica, and Zubin Potok. After the withdrawal of the notaries appointed for the municipalities of Leposavić and Zubin Potok, the Minister of Justice decided that the notary appointed for Zubin Potok would provide services in both of these municipalities. In this regard, we emphasize that the appointment decisions, including this decision concerning the municipalities of Leposavić and Zvečan, were made during the Minister of Justice's technical mandate.
- Numri i kandidatëve të paraqitur për noterë nga komuniteti serb është zvogëluar nga viti 2019 (10 kandidatë) deri në vitin 2025 (2 kandidatë), gjë që tregon për një demotivim si pasojë e refuzimit të vazhdueshëm të emërimit të kandidatëve nga komuniteti serb.
- Procesi i emërimit të noterëve është karakterizuar nga anulimi dhe shpallja e përsëritur e konkurseve, si dhe nga kriteret të paqarta gjatë emërimit të noterëve në disa komuna. Lidhur me këtë, shqetësim të veçantë ngjall anulimi i udhëzimit administrativ gjatë vetë procesit të emërimit, si dhe futja e kriterëve të reja në praktikë (si verifikimi i sigurisë nga Agjencia e Inteligjencës së Kosovës), të cilat nuk parashihen me ligj. Kjo e ka cenuar seriozisht ligjshmërinë dhe paanshmërinë e procedurës, gjë që mund të jetë bazë për anulimin e saj.
- Duke marrë parasysh të gjitha më sipër, veçanërisht faktin se asnjë nga noterët e emëruar nuk vjen nga komuniteti serb, përfundimi është se procesi në masë të madhe i shpërfilli kriteret ligjore dhe domosdoshmërinë

¹⁸Një listë e noterëve dhe të dhënat e tyre të kontaktit janë të disponueshme në faqen e internetit të Dhomës së Noterëve të Kosovës, shih <https://www.noteria-ks.org/noteret/>

e përfaqësimit të komuniteteve jo-shumicë në këtë proces. Kjo e detyron më tej përfundimin se procesi u ndikua nga interesat dhe kriteret politike.

- Së fundmi, bazuar në praktikën aktuale në punën e zyrave noteriale në Kosovë, veçanërisht në Mitrovicën Jugore, problemi që do të mbetet i pazgjidhur pas këtij procesi të emërimit të noterëve është çështja e përdorimit të gjuhës serbe si gjuhë zyrtare në Kosovë. Konkretisht, praktika ka treguar se noterët nga komuniteti shqiptar ofrojnë shërbime ekskluzivisht në gjuhën shqipe, madje edhe në rastet kur palët janë ekskluzivisht serbe. Një praktikë e tillë lejohet nga neni 32.1 i Ligjit për Noterët¹⁹, i cili thotë: “ *Të gjitha aktet e vërtetuara duhet të lëshohen në gjuhën shqipe ose serbe, varësisht nga gjuha që njihet më mirë nga noteri që përpunon aktin* ” . Megjithatë, autorët e kësaj analize besojnë se kjo dispozitë kufizon të drejtën kushtetuese të serbëve të Kosovës për të përdorur serbishten si gjuhë zyrtare në Kosovë (e garantuar nga neni 5.1 i Kushtetutës së Kosovës), veçanërisht duke pasur parasysh se Ligji për Noterët në nenin 2.1 përcakton se shërbimet noteriale janë shërbime publike (gjë që është logjike pasi ato u janë besuar atyre nga gjykatat në Kosovë), ndërsa Kushtetuta përcakton që shërbimet publike ofrohen në të dy gjuhët zyrtare, në mënyrë të barabartë.
- Praktika e shpjeguar më sipër në punën e noterëve në Kosovë ndikon më tej në besimin e komunitetit serb dhe komuniteteve të tjera jo-shumicë në institucionet e Kosovës. Kjo dispozitë, e cila supozohej të ishte një përjashtim, praktikisht bëhet rregull për shkak të mungesës së noterëve të licencuar nga radhët e serbëve të Kosovës.
- Mungesa e noterëve nga komuniteti serb në komunat me shumicë serbe do të ndikojë gjithashtu në pasigurinë juridike dhe mbrojtjen e pamjaftueshme të të drejtave personale dhe pronësore, duke pasur parasysh se njohja e gjuhës në të cilën zhvillohet procedura noteriale është një parakusht i domosdoshëm për këtë mbrojtje.

¹⁹ Ligji për Noterët Publikë (06/L-010), Neni 32.1. shih <https://md.rks-gov.net/wp-content/uploads/2024/07/50A20013-2C40-4F92-8C4C-B0D4E9FDDE3E.pdf>

REKOMANDIME

Duke marrë parasysh të gjitha që u potencuan më sipër, autorët japin rekomandimet e mëposhtme:

- Shpallja e një konkursi të ri për emërimin e noterëve nga komuniteti serb, të cilët do të caktohen në komunat me shumicë serbe. Aktualisht, pozitat janë të lira në komunat Zveçan dhe Leposaviq, megjithëse kjo rekomandim vlen për të gjitha komunat me shumicë të popullsisë serbe. Kjo duhet të jetë një qëllim strategjik i ministrisë dhe i të gjithë akterëve të interesuar, me synim sigurimin e sigurisë juridike dhe besimit në institucione.
- Krijimi i një fondi buxhetor nga i cili do të paguhej përkthimi në serbisht i të gjitha dokumenteve të noterizuara në Kosovë, pasi praktika e mbulimit të koston nga palët serbe përbën shkelje të së drejtës së garantuar kushtetuese për të marrë shërbime publike në serbisht, gjuhën zyrtare në Kosovë.
- Paraqitja e një kërkesë në Gjykatën Kushtetuese të Kosovës për vlerësimin e kushtetutshmërisë së nenit 32.1 të Ligjit për Noterët, i cili u jep noterëve diskrecionin për të ofruar shërbime në gjuhën zyrtare me të cilën janë më të njohur. Kjo dispozitë nuk është në përputhje me të drejtën e garantuar kushtetuese për të marrë shërbime publike në gjuhën serbe, ashtu siç nuk është në përputhje me barazinë e përcaktuar kushtetuese të të dy gjuhëve zyrtare në Kosovë. Duke marrë parasysh dispozitat e Kushtetutës mbi Gjykatën Kushtetuese²⁰ dhe në lidhje me aplikantët e autorizuar, autorët sugjerojnë që organizatat e shoqërisë civile t'i drejtohen Avokatit të Popullit të Kosovës me një kërkesë për të paraqitur një kërkesë të tillë në Gjykatën Kushtetuese.
- Ndryshimi dhe plotësimi i nenit 32.1 të Ligjit për Noterinë Publike, me të cilin do të përcaktohej që shpenzimet e përkthimit në një gjuhë tjetër zyrtare të mbulohen nga buxheti i Kosovës. Deri në miratimin e këtyre ndryshimeve, duhet të formohet një fond i veçantë buxhetor nga i cili do të

²⁰Kushtetuta e Kosovës, Neni 113.2., shih

<https://old.kuvendikosoves.org/common/docs/Ustav1%20Republike%20Kosovo%20Srpski%20.pdf>

rimbursohen palët për shpenzimet e përkthimit nga një përkthyes i autorizuar gjyqësor.

- Së fundmi, nevojitet një program trajnimi për avokatët serb për të dhënë provimin e noterisë, si dhe mobilizimi i komunitetit ligjor dhe rritja e ndërgjegjësimit për rëndësinë e përfaqësimit të komuniteteve jo-shumicë në profesionet e lira në Kosovë, veçanërisht në noteri.

2: PËRFAQËSIMI I SERBËVE NË PROFESIONIN E AVOKATISË NË KOSOVË

KORNIZA LIGJORE

Ligji aktual për Avokaturën (04/L-193) në Kosovë u miratua më 2 maj 2013. Ligji e përcakton avokatinë si një profesion të pavarur dhe autonom të angazhuar në *"ofrimin e ndihmës juridike personave fizikë dhe juridikë për mbrojtjen e lirive, të drejtave dhe interesave në përputhje me rendin juridik"*.²¹

Ligji përcakton se *"E drejta për të ushtruar profesionin e avokatit fitohet me regjistrimin në regjistrin e Odës së Avokatëve."*²² Ligji përcakton gjithashtu se *"Procedura për ushtrimin e së drejtës për të ushtruar profesionin e avokatit inicihet me një kërkesë me shkrim drejtuar Odës së Avokatëve."*²³

Sa i përket kërkesave për dhënien e provimit të jurisprudencës në Kosovë, ato janë të përcaktuara me Ligjin për Provimin e Jurisprudencës.²⁴

1. Kandidati që aplikon për provim duhet të përmbushë kërkesat e mëposhtme:²⁵

1.1. të ketë vendbanim të zakonshëm në Kosovë;

1.2. se ai/ajo ka diplomuar në Fakultetin e Drejtësisë;

1.3. ka punuar ose ka përfunduar një punë praktike një (1) vjeçare në gjykata, prokurori shtetërore, firma avokatie;

1.4. të ketë punuar dy (2) vjet në profesione ligjore në zyra noteriale publike, zyra përmbarrimore, institucione publike, ndërmarrje, agjenci shtetërore, kompani, përvojë profesionale në organizata joqeveritare në fushën e drejtësisë ose në administrimin e institucioneve ndërkombëtare në Kosovë ose jashtë saj.

²¹ Ligji për Avokatinë, Neni 3.

²² Po aty. Neni 6.

²³ Ibid.

²⁴ Ligji për Provimin e Jurisprudencës 08/L-033, i disponueshëm në <https://md.rks-gov.net/wp-content/uploads/2024/07/5A8FA3B5-128C-411D-A60C-F6F3EF764637.pdf>

²⁵ Po aty. Neni 8.

2. Certifikatat e praktikës së përfunduar dhe përvojës së punës nga nënparagrafët 1.3 dhe 1.4 të këtij neni lëshohen nga institucionet përkatëse dhe llogariten me përfundimin e studimeve themelore akademike.

3. Kandidati që ka diplomuar në Fakultetin Juridik në një nga universitetet në Kosovë duhet të ketë një diplomë të noterizuar nga Fakulteti Juridik në Ministrinë e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.

4. Me përjashtim të nënparagrafit 1.1 të këtij neni, një kandidat i huaj që ka diplomuar në Fakultetin Juridik në një institucion të akredituar të arsimit të lartë në Kosovës mund ta japë provimin e jurisprudencës vetëm me leje qëndrimi në Kosovës.

Në kontekstin e kushteve të lartpërmendura, duhet theksuar se procesi i nostrifikimit të diplomave, që është një kërkesë për të gjithë kandidatët që kanë marrë diplomën jashtë Kosovës, është një nga pengesat për juristët e rinj serb. Konkretisht, disa juristë të rinj nga komuniteti serb ndanë përvojat e tyre me procesin e nostrifikimit, i cili nuk zbatohet në praktikë. Shumë kërkesa për nostrifikim të diplomave nuk janë përpunuar ose vendosur as vite pasi janë paraqitur.

Së fundmi, akti i tretë i rëndësishëm është Statuti i Odës së Avokatëve të Kosovës, i cili rregullon, *ndër të tjera*, organizimin e brendshëm të Odës. Në këtë drejtim, vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet nenit 77 të Statutit, i cili rregullon organet e Odës së Avokatëve. Konkretisht, midis organeve të Odës së Avokatëve nuk ekziston Këshill për Komunitetet Jo-Shumicë, i cili merrej me çështjen e përfshirjes dhe përfaqësimit të avokatëve nga komunitetet jo-shumicë në Kosovë.²⁶ Ky Këshill, si rregull, kryesohej nga një avokat nga komuniteti serb në Kosovë. Megjithatë, është e qartë se ky Këshill nuk ekziston më si organ i Odës, dhe as nuk parashikohet nga Statuti i Odës.

PËRFAQËSIMI I AVOKATËVE NGA KOMUNITETI SERB

Në kuadër të këtij hulumtimi dhe shkrimi të raportit, u monitorua trendi i numrit të avokatëve nga komuniteti serb në anëtarësimin e Odës së Avokatëve të Kosovës. Në këtë drejtim, u vu re një rritje e numrit të avokatëve serb në Kosovë pas integrimit në gjyqësor dhe pas fillimit të procesit të njohjes së diplomave të Universitetit të

²⁶ Informacion i marrë në një bisedë me avokatë serbë në veri të Kosovës.

Mitrovicës Veriore. Megjithatë, përfundimi i autorëve të këtij raporti (OJQ ACDC), si dhe i avokatëve nga komuniteti serb në Kosovë, tregon se numri i tyre është ende i pamjaftueshëm në raport me numrin e serbëve në Kosovë. Në fakt, ndodh që në shumë raste në të cilat të dyshuarit ose të pandehurit janë nga komuniteti serb, për shkak të numrit të pamjaftueshëm të avokatëve serb, të angazhohen avokatë nga komunitete të tjera, kryesisht komuniteti shumicë shqiptar.

Një shqyrtim i faqes së internetit të Odës së Avokatëve të Kosovës²⁷, në lidhje me avokatët nga komuniteti serb, çoi në informacionin e mëposhtëm:

1. Aktualisht në Kosovë ka 1,456 avokatë të licencuar, anëtarë të Odës së Avokatëve të Kosovës;
2. Nga numri i përgjithshëm i avokatëve, 34 avokatë vijnë nga komuniteti serb në Kosovë.

Përfaqësimi i avokatëve nga komuniteti serb sipas rajonit shpërndahe si më poshtë:

Rajoni	Numri total i avokatëve	Numri i avokatëve serbë	%
Prishtina	765	13	1.70%
Pejë	160	0	0%
Prizren	132	0	0%
Ferizaj	98	4	4.08%
Gjilan	117	4	3.42%
Mitrovicë	104	13	12.50%

²⁷Rishikimi i fundit u krye më 18 qershor 2025

Bazuar në të dhënat e mësipërme, nxirret një përfundim i qartë se nuk ka mjaftueshëm avokatë nga komuniteti serb, veçanërisht duke pasur parasysh numrin e serbëve në Kosovë. Konkretisht, **nga numri i përgjithshëm i avokatëve në Kosovë, serbët përbëjnë vetëm 2.33 %**. Arsyet për një numër kaq të vogël të avokatëve serb janë të shumta, ndër të cilat spikasin këto:

1. Mosnjohja e diplomave nga universitetet serbe.
2. Mungesa e programeve që do të përgatisnin dhe motivonin avokatët e rinj serb për t'u angazhuar në praktikën e avokatisë në Kosovë.
3. Mungesa e një Këshilli për Komunitetet Jo-Shumicë në Odën e Avokatëve të Kosovës, i cili do të punonte drejt përfshirjes më të madhe të avokatëve të rinj nga komunitetet serbe dhe komunitetet e tjera jo-shumicë.

REKOMANDIME

Bazuar në situatën e krijuar në lidhje me nën-përfaqësimin e avokatëve nga komuniteti serb, autorët (OJQ ACDC) propozojnë masat e mëposhtme:

- Ndryshimin e statutit të Odës së Avokatëve të Kosovës duke shtuar dispozita që do të përshkruajnë dhe rregullojnë themelimin e një Këshilli për Komunitetet Jo-Shumicë;
- Zbatimi i Marrëveshjes për Njohjen e Diplomave dhe mundësi i të gjithë kandidatëve nga komuniteti serb në Kosovë për të aplikuar për provimin e jurisprudencës, pavarësisht nëse ata kanë një diplomë universitare nga Kosova apo Serbia.
- Mbështetja e programeve për mobilizimin e avokatëve të rinj serb dhe për të rritur ndërgjegjësimin rreth rëndësisë së përfshirjes në profesionin ligjor në Kosovë.

3: AGJENTËT PRIVATË TË PËRMBARIMIT NË KOSOVË: KORNIZA LIGJORE, SHPËRNDARJA TERRITORIALE DHE SFIDAT E PËRFAQËSIMIT ETNIK

HYRJE

Përfshirja e agjentëve - përmbarues privat në sistemin ligjor të Kosovës është një nga reformat kryesore që nga pavarësia, me qëllim përmirësimin e efikasitetit të mbledhjes së borxheve dhe zvogëlimin e barrës mbi gjykatat. Ky proces filloi në vitin 2014 me futjen e një kornize legjislative dhe institucionale, me mbështetjen aktive të bashkësisë ndërkombëtare, në veçanti USAID-it²⁸. Edhe pse sistemi ka sjellë disa rezultate pozitive në fushën e ekzekutimit të vendimeve gjyqësore dhe rikuperimit të borxheve, ende paraqet një numër sfidash - si në aspektin e transparencës ligjore ashtu edhe të barazisë etnike, veçanërisht në zonat me shumicë serbe.

KORNIZA LIGJORE DHE INSTITUCIONALE

Agjentët – përmbaruesit privat veprojnë në përputhje me Ligjin e Përmbarimit²⁹, si dhe një sërë aktesh nënligjore të nxjerra nga Ministria e Drejtësisë. Që nga viti 2014, ata kanë juridiksion mbi shumicën e çështjeve të përmbarimit, me përjashtim të mosmarrëveshjeve të së drejtës familjare dhe të së drejtës së punës, të cilat mbeten brenda juridiksionit të gjykatave. Ministria e Drejtësisë emëron agjentët e përmbarimit, monitoron punën e tyre dhe kryen procedura disiplinore, ndërsa Oda e Përmbaruesëve Privat të Kosovës është përgjegjëse për mbrojtjen e interesave të profesionit dhe standardeve etike³⁰. Përfshirja në përdorim e Sistemit Elektronik të Menaxhimit të Çështjeve të Përmbarimit (EMS) në vitin 2022 është një hap i rëndësishëm drejt një sistemi më transparent. Sistemi ofron një pasqyrë të efikasitetit të secilit përmbarues privat, gjë që inkurajon një monitorim më të mirë të punës së tyre nga publiku dhe autoritetet kompetente³¹.

²⁸ USAID Kosovë, Rishikimi Funksional i Sistemit të Zbatimit të Ligjit në Kosovë, 2019.

²⁹ Ligji për Zbatimin, Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës, 2013.

³⁰ Dhoma e Përmbaruesve Privatë të Kosovës, prezantim zyrtar, 2022.

³¹ USAID dhe Ministria e Drejtësisë, *Përmbledhje e Sistemit të Menaxhimit të Zbatimit*, 2022.

SHPËRNDARJA E PËRMBARUESËVE PRIVAT SIPAS RAJONIT

Sipas të dhënave nga Ministria e Drejtësisë, aktualisht në Kosovë janë të angazhuar 41 përmbarues privat, të shpërndarë në rajonet e mëposhtme:

Prishtina	20
Ferizaj	4
Prizren	4
Pejë	5
Gjakovë	3
Gjilan	3
Mitrovicë	2

Kjo shpërndarje bazohet në kriterin ligjor që duhet të ketë të paktën një përmbarues privat për çdo 25,000 banorë³². Numri më i madh është i vendosur në Prishtinë, kryeqytetin administrativ dhe ekonomik³³, ndërsa më pak përmbarues privat veprojnë në Mitrovicë - një rajon me një përbërje specifike etnike dhe ndjeshmëri politike³⁴.

STRUKTURA ETNIKE DHE SFIDAT NË KOMUNITETET SERBE

Edhe pse të dhënat zyrtare mbi përkatësinë etnike të përmbaruesëve privat nuk janë të disponueshme³⁵, supozohet se shumica e përmbaruesëve privat të emëruar janë me kombësi shqiptare, duke reflektuar strukturën demografike të Kosovës qendrore

³² Ministria e Drejtësisë e Kosovës, "Raporti mbi Numrin e Agjentëve Privatë të Përmbarimit sipas Rajonit", 2024.

³³ Agjencia e Statistikave të Kosovës, *Regjistrimi i Popullsisë 2024*.

³⁴ BIRN Kosova, *Raporti i Monitoruesit të Drejtësisë për Veriun e Kosovës*, 2023.

³⁵ Ministria e Drejtësisë nuk ka publikuar të dhëna sipas përkatësisë etnike.

dhe jugore. Nuk ka përmbaruesëve privat në veri të Kosovës, në komunat e Mitrovicës së Veriut, Leposaviqit, Zveçanit dhe Zubin Potokut. Janë dy në rajonin e Mitrovicës, në komunën e Mitrovicës së Jugut. Bazuar në të dhënat e disponueshme, aktualisht nuk ka përmbaruesëve privat nga komuniteti serb në Kosovë, dhe është e diskutueshme nëse ka ndonjë që e ka kaluar provimin për përmbarues privat. Kjo situatë çon në mungesë besimi midis popullsisë serbe në institucione, veçanërisht në rastet kur përmbarimi kryhet nga përmbarues privat shqiptarë në komunat me shumicë serbe³⁶. Edhe pse të gjithë banorët janë formalisht të barabartë para ligjit, mungesa e ndjeshmërisë etnike në përzgjedhjen dhe funksionimin e përmbaruesëve privat potencialisht nxit tensione dhe forcon ndjenjën e pasigurisë ligjore.

EFIKASITETI FINANCIAR DHE KRITIKA

Sipas raporteve të USAID-it, sistemi i përmbarimit privat ka kontribuar në përmirësimin e mbledhjes së borxheve, uljen e normave të interesit dhe përmirësimin e disiplinës së kreditit³⁷. Megjithatë, në praktikë, ka ankesa të shumta për kostot e larta, duke përfshirë tarifat e përmbarimit, tatimin mbi vlerën e shtuar (18%) dhe tarifat ligjore shtesë. Janë regjistruar gjithashtu abuzime dhe masa disiplinore - që nga viti 2014, dy përmbarues privat janë pushuar nga puna dhe më shumë se 25 janë gjobitur³⁸. Në disa raste, kostot e përmbarimit tejkalojnë shumën e borxhit, duke çuar në kritika publike, veçanërisht në media dhe në rrjetet sociale.³⁸

VLERËSIME PËRFUNDIMTARE

Edhe pse përmbaruesit privat kanë kontribuar në një efikasitet më të madh gjyqësor dhe në një disiplinë më të mirë financiare, sistemi ende vuan nga dobësi të shumta: kosto të larta, transparencë të pamjaftueshme dhe pabarazi etnike. Mungesa e përmbaruesve serb në zonat me shumicë serbe çon në fragmentim ligjor dhe politik, i cili është në kundërshtim me parimet e shpallura të barazisë dhe përfshirjes.

36 USAID Kosovë, Aktiviteti "Drejtësia ka Rëndësi: Rishikimi i Performancës", 2020.

37 Ministria e Drejtësisë, Statistikat Disiplinore për Përmbaruesit Privat, 2014–2024.

38 Kallxo.com, Koha.net, Telegrafi.com – raportime mediatike 2023–2025.

Përmirësimet e sistemit duhet të përfshijnë:

- një proces zgjedhor më transparent për përmbauesit privat,
- përfaqësimi etnik dhe rajonal,
- të dhëna të disponueshme publikisht mbi punën dhe ankesat,
- rishikimin e tarifave në përputhje me rrethanat reale ekonomike.

Vetëm nëpërmjet reformave të tilla, sistemi i përmbaimit në Kosovë mund të fitojë legjitimitet të plotë në sytë e të gjithë banorëve, pavarësisht nga përkatësia etnike apo rajoni.

PËRFUNDIMI I PËRGJITHSHËM I ANALIZËS

Analiza ka treguar se komuniteti serb në Kosovë nuk është i përfaqësuar në mënyrë të barabartë në profesionet e lira juridike – noterinë, avokatinë dhe përmbarrimin. Edhe pse barazia dhe përdorimi i gjuhës serbe janë të garantuara me Kushtetutë, praktika tregon për një sërë pengesash – nga mungesa e mbështetjes institucionale dhe diplomat e parekonoskuara, deri te mungesa e vullnetit politik dhe ndjeshmërisë etnike në proceset e emërimeve.

Për të avancuar përfshirjen, është e nevojshme zbatimi i qëndrueshëm i Kushtetutës dhe ligjeve, procese më transparente dhe mbështetje aktive për përfaqësuesit e komuniteteve joshumicë në sistemin gjyqësor.

